

Målnummer:	Ö 2628-19	Avdelning:	2
Domsnummer:			
Avgörandedatum:	2020-04-01		
Rubrik:	En ersättning enligt lagen om statlig ersättning vid ideell skada m.m. är att jämställa med en ersättning från en kollektivavtalsgrundad försäkring och åtnjuter därför skydd mot utmätning enligt de förutsättningar som anges i 15 kap. 10 § försäkringsavtalslagen.		
Lagrum:	<ul style="list-style-type: none">• 2 § lagen (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada m.m.• 15 kap. 10 § försäkringsavtalslagen (2005:104)• 5 kap. 7 § utsökningsbalken (1981:774)		
Rättsfall:	NJA 2018 s. 49		

REFERAT

Genom beslut den 14 juni 2018 utmätte Kronofogdemyndigheten A.H:s medel på ett konto för omhändertagna medel hos Kriminalvården för A.H:s skulder till bl.a. L.B., Brottsoffermyndigheten och Skatteverket.

Nacka tingsrätt

A.H. överklagade i Nacka tingsrätt och yrkade att tingsrätten skulle upphäva Kronofogdemyndighetens beslut.

Tingsrätten (rådmannen Anna Eleblad) anförde i beslut den 11 september 2018 följande.

Till stöd för sin begäran har A.H. fört fram sammanfattningsvis följande. Medlen på kontot utgör ett sådant skadestånd som avses i 5 kap. 7 § UB eller försäkringsersättning enligt 15 kap. 10 § försäkringsavtalslagen (2005:104) och har hållits avskilda. Medlen är därför utmätningsfria.

Brottsoffermyndigheten har motsatt sig ändring av Kronofogdemyndighetens beslut. Till stöd för sin inställning har Brottsoffermyndigheten sammanfattningsvis uppgett att medlen sattes in på ett konto med 1 000 kr och därför ska anses sammanblandade.

Skatteverket har motsatt sig ändring av Kronofogdemyndighetens beslut. Till stöd för sin inställning har Skatteverket uppgett att den utbetalade ersättningen inte kan anses utgöra vare sig skadestånd eller försäkringsersättning.

SKÄL FÖR BESLUTET

Enligt 5 kap. 7 § UB får skadestånd som tillkommer gäldenären med anledning av bl.a. personskada inte utmätas medan skadeståndet inestår hos den som ska utge det. Om skadeståndet har betalats ut får det inte heller utmätas om det har hållits avskilt och skadeståndet ska tillgodose försörjningsbehov som alltjämt kvarstår om mer än två år har förflutit sedan utbetalningen. Motsvarande gäller ersättning från en sjuk- eller olycksfallsförsäkring enligt 15 kap. 10 § försäkringsavtalslagen. Vid bedömningen av huruvida kravet på avskiljande är uppfyllt får lagen (1944:181) om redovisningsmedel användas

som utgångspunkt (se Gregow m.fl. Utsökningsbalken, kapitel 5 [Zeteo 2017-11-22]). Härvid ska emellertid noteras att lagen om redovisningsmedel tar sikte på medel som innehålls för tredje mans räkning och inte för ens egen försörjning.

I nu aktuellt mål har Kammarkollegiets försäkringsavdelning utbetalat ersättning om 54 000 kr till A.H. efter att han har råkat ut för en olycka. Den utgör därmed sådan försäkringsersättning som avses i 15 kap. 10 § försäkringsavtalslagen. Medlen kan således vara utmättningsfria under förutsättning att de har hållits avskilda. Av det åberopade kontoutdraget framgår att medlen har utbetalats till ett konto vars behållning före utbetalningen uppgick till 1 000 kr. Det har därefter skett uttag men inte insättningar på kontot. Behållningen på kontot har således fram till utmätningen i allt väsentligt bestått av de utbetalade medlen. Det faktum att det har funnits en förhållandevis liten summa pengar på kontot medför därför inte att medlen ska anses sammanblandade (se rättsfallet RH 2009:57). Inte heller kan uttagen anses medföra att medlen ska anses sammanblandade eftersom en sådan tolkning hade inneburit att det inte hade varit möjligt för försäkringstagaren att utnyttja sin ersättning sedan den utbetalats. Överklagandet ska därför bifallas och utmätningen hävas.

BESLUT

Tingsrätten häver det överklagade beslutet. Tingsrätten häver eventuella efterföljande beslut om fördelning och utbetalning.

Svea hovrätt

Skatteverket och L.B. överklagade i Svea hovrätt och yrkade att hovrätten skulle upphäva beslutet och låta Kronofogdemyndighetens beslut stå fast.

A.H. motsatte sig att tingsrättens beslut ändrades.

Hovrätten (hovrättsråden Elisabet Brunlid och Thomas Hedstrand samt tf. hovrättsassessorn Caroline Walderfors, referent) anförde i beslut den 24 april 2019 följande.

SKÄLEN FÖR BESLUTET

A.H. har, sedan han skadats under en vistelse på kriminalvårdsanstalt, fått ersättning för lyte och men enligt lagen om statlig ersättning vid ideell skada m.m.

I frågan om ersättningen är fri från utmätning med stöd av bestämmelsen i 15 kap. 10 § försäkringsavtalslagen gör hovrätten följande bedömning.

Försäkringsavtalslagen gäller för vissa försäkringar som en försäkringstagare tecknat med ett försäkringsbolag. Av förarbetena till denna lag framgår att lagen gäller för personförsäkringar som tecknas hos ett försäkringsbolag och att försäkringar som meddelas av staten därmed faller utanför lagens tillämpningsområde (se prop. 2003/04:150 s. 364). Försäkringsavtalslagen är därmed inte tillämplig i detta fall. A.H:s medel kan därför inte, som tingsrätten funnit, vara fria från utmätning med stöd av 15 kap. 10 § försäkringsavtalslagen.

När det sedan gäller frågan om den aktuella ersättningen är fri från utmätning med stöd av bestämmelserna i utsökningsbalken gör hovrätten följande bedömning.

Av 5 kap. 7 § UB följer att skadestånd som tillkommer en gäldenär med anledning av bl.a. personskada inte får utmätas under vissa förutsättningar. Den ersättning som A.H. har erhållit är inte ett skadestånd och medlen är därmed inte utmättningsfria med stöd av denna bestämmelse.

Av 5 kap. 6 § UB följer att medel som för särskilt angivet ändamål har anvisats gäldenären av bl.a. staten eller en kommun inte får utmätas om det strider mot det angivna ändamålet. Sedan medlen har betalats ut gäller förbudet mot utmätning så länge de hålls avskilda. Utbetalningar enligt lagen om statlig ersättning vid ideell skada m.m. omnämns inte i kommentaren till det aktuella lagrummet. De exempel som i stället tas upp är stipendier och diverse bidrag som har betalats ut utan krav på motprestation eller ersättning för någon utförd prestation (se Gregow m.fl., Utsökningsbalken [2017-11-22, Zeteo] kommentaren till 5 kap. 6 § och NJA 2016 s. 635). Av förarbetsuttalanden framgår dock att medel som har anvisats gäldenären för visst ändamål kan jämföras med sådant skadestånd som inte får utmätas (se prop. 1980/81:8 s. 503).

Ändamålet med ersättning för lyte och men får anses vara att kompensera den skadelidande för t.ex. medicinsk invaliditet som han eller hon har drabbats av. Om A.H. hade fått motsvarande ersättning från ett

försäkringsbolag eller som skadestånd, hade ersättningen varit utmättningsfri (se 15 kap. 10 § försäkringsavtalslagen och 5 kap. 7 § UB). Enligt hovrätten finns det inte något skäl att behandla ersättningar för personskada som betalas ut av staten på något annat sätt än motsvarande ersättningar från ett försäkringsbolag. Mot denna bakgrund, och då paragrafens ordalydelse inte utesluter en sådan tolkning, finner hovrätten att den ersättning som har betalats ut till A.H. omfattas av bestämmelsen i 5 kap. 6 § UB.

I frågan om A.H. har hållit medlen avskilda gör hovrätten inte någon annan bedömning än den som tingsrätten har gjort.

Hovrätten konstaterar sammanfattningsvis att de medel som har betalats ut till A.H. är utmättningsfria enligt 5 kap. 6 § UB. Eftersom medlen har hållits avskilda får de inte utmätas. Tingsrättens beslut ska därför inte ändras.

BESLUT

Hovrätten avslår överklagandet.

Högsta domstolen

Skatteverket överklagade och yrkade att HD skulle fastställa Kronofogdemyndighetens beslut om utmätning.

A.H. motsatte sig att hovrättens beslut ändrades.

Målet avgjordes efter föredragning.

Föredraganden, justitiesekreteraren Malin Hjalmarson, föreslog i betänkande att HD skulle meddela följande beslut.

SKÄL

Punkterna 1-16 innehåller beskrivning av bakgrund och rättslig reglering som i huvudsak motsvarar punkterna 1-10 i HD:s beslut.

Utmättningsförbud för utbetald ersättning för ideell skada enligt lagen om statlig ersättning vid ideell skada m.m.

17. Lagen om statlig ersättning vid ideell skada m.m. innehåller inte någon bestämmelse om utmättningsförbud. Inte heller i lagens förarbeten görs några uttalanden i frågan om ersättningen bör vara skyddad från den ersättningsberättigades borgenärer.

18. Ersättning för ideell skada enligt den aktuella lagen har sådan karaktär som talar för att den liksom annan ersättning för ideell skada, genom t.ex. skadestånd och olycksfallsförsäkring, bör åtnjuta ett visst skydd mot gäldenärens borgenärer och under vissa förhållanden kunna undantas från utmätning (se p. 11).

19. Ersättning enligt lagen om statlig ersättning vid ideell skada m.m. syftar till att ge den skadade samma skydd och ersättning för ideell skada som arbetstagare hos staten får. Detta framgår även av bestämmelsen i lagens 2 § som hänvisar till avtalet om ersättning vid personskada (PSA). I förarbetena till lagen framhålls att en långtgående jämförelse mellan den som skadas i förvärvsarbete och den som skadas under en anstaltsvistelse kräver att ersättning utgår för ideell skada på liknande sätt som till de förvärvsarbetande enligt trygghetsförsäkringen (se p. 8).

20. Utbetalad ersättning för ideell skada enligt lagen om statlig ersättning vid ideell skada m.m. bör mot denna bakgrund jämföras med utbetalda medel från en kollektivavtalsgrundad försäkring och därför, enligt 15 kap. 10 § försäkringsavtalslagen, inte få utmätas om de hålls avskilda och mindre än två år har förflutit från det att utbetalning skedde (se p. 14-16).

Bedömningen i detta fall

21. Den ersättning för lyte och men enligt lagen om statlig ersättning vid ideell skada m.m. som har betalats ut till A.H. är skyddad från utmätning enligt de förutsättningar som anges i 15 kap. 10 § försäkringsavtalslagen (se p. 20). Vid tidpunkten för Kronofogdemyndighetens beslut om utmätning förelåg därmed hinder för utmätning om medlen hållits avskilda. I frågan om A.H. har hållit medlen avskilda instämmer HD i hovrättens bedömning.

22. HD avslår därför överklagandet.

HD:S AVGÖRANDE

Se HD:s beslut.

HD (justitieråden Johnny Herre, Erik Nymansson, Malin Bonthron, Eric M. Runesson, referent, och Stefan Reimer) meddelade den 1 april 2020 följande beslut.

SKÄL

Frågan i målet

1. Frågan i målet är om utbetalad ersättning enligt lagen (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada m.m. (ersättningslagen) är skyddad från utmätning.

Bakgrund

2. A.H. skadade benet genom en olycka under en fotbollsmatch när han var intagen på en kriminalvårdsanstalt. Till följd av skadan beslutade Kammarkollegiet i april 2018 att A.H. skulle få ersättning för lyte och men, bl.a. innefattande kvarstående ärr, med sammanlagt 54 000 kr enligt ersättningslagen. Kammarkollegiet betalade ut medlen. De sattes in på A.H:s konto för omhändertagna medel som administreras av Kriminalvården.

3. Kronofogdemyndigheten utmätte de inestående medlen. Sedan A.H. överklagat Kronofogdemyndighetens beslut hävde tingsrätten utmättningsbeslutet. Tingsrätten ansåg att de utmätta medlen skulle undantas från utmätning med stöd av 15 kap. 10 § försäkringsavtalslagen (2005:104). Hovrätten har bedömt att medlen ska vara skyddade från utmätning med stöd av 5 kap. 6 § UB och har avslagit överklagandet.

Rättsliga utgångspunkter

Skydd mot utmätning av ersättning för personskada

4. Enligt 4 kap. 2 § första stycket UB får egendom utmätas i den mån den inte är undantagen på grund av bestämmelse i utsökningsbalken eller på grund av särskild föreskrift. I 5 kap. anges flera undantag från utmätning, bl.a. med hänsyn till gäldenärens behov och på grund av egendomens beskaffenhet. Enligt 5 kap. 7 § andra stycket undantas ett utbetalat skadestånd som tillkommer gäldenären med anledning av personskada från utmätning om medlen hålls avskilda och skadeståndet ska tillgodose ett kvarstående försörjningsbehov eller i annat fall om mindre än två år har förflutit från utbetalningen.

5. I flera andra författningar, exempelvis i 32 § brottsskadelagen (2014:322) och 32 § trafikskadelagen (1975:1410), finns förbud mot utmätning av ersättning för personskada som hänvisar till bestämmelsen i 5 kap. 7 § andra stycket UB.

6. Undantag från vad som får utmätas uppställs också i försäkringsavtalslagen. Enligt 15 kap. 10 § undantas utbetalad ersättning från en sjuk- eller olycksfallsförsäkring, i den mån beloppet hålls avskilt, om beloppet ska tillgodose gäldenärens försörjningsbehov eller fullgörande av underhållsskyldighet eller om mindre än två år har gått sedan utbetalningen skulle ha skett.

7. Motsvarande gäller enligt 18 kap. 16 § och 20 kap. 14 § försäkringsavtalslagen beträffande ersättning för personskada till en anställd på grund av en kollektivavtalsgrundad ansvars- eller personförsäkring (se även 19 kap. 25 § beträffande grupppersonförsäkring). De kollektivavtalsgrundade försäkringarna ger ett skydd mot arbetsskador som kompletterar den allmänna arbetsskadeförsäkringen reglerad i socialförsäkringsbalken (se SOU 2017:25 s. 66). För det statliga området gäller avtal om ersättning vid personskada (PSA). En ersättning enligt PSA åtnjuter alltså motsvarande skydd mot utmätning som gäller för ersättning på grund av en individuell olycksfallsförsäkring.

8. En skadeersättning kan åtnjuta skydd mot utmätning trots att det i lag saknas en uttrycklig hänvisning till ett utmätningförbud. Exempelvis har en utbetalning enligt lagen (2012:663) om ersättning på grund av övergrepp eller försummelser i samhällsvården av barn och unga i vissa fall, jämförts med skadestånd för personskada och åtnjuter skydd mot utmätning enligt de förutsättningar som anges i 5 kap. 7 § andra stycket UB (se "Upprättelseersättningen" NJA 2018 s. 49).

Ersättning för personskada enligt ersättningslagen

9. Ersättningslagen gäller enligt 1 § för dem som är försäkrade för statligt personskadeskydd enligt 7 kap. 2 § SFB - bl.a. totalförsvarspliktiga och intagna på kriminalvårdsanstalt - för skador som anges i 43 kap. (samt 87 och 88 kap.) SFB.

10. Skyddet är beträffande förmåner och belopp kopplat till PSA (se 2 § första stycket ersättningslagen). Härigenom kompletterar lagen det statliga personskadeskyddet på samma sätt som PSA kompletterar den allmänna arbetsskadeförsäkringen, bl.a. så att ersättning för ideell skada kan utgå.

11. Ersättningslagen innehåller inte någon bestämmelse om utmätningförbud. Inte heller görs i lagens förarbeten några uttalanden i frågan. Av förarbetena framgår emellertid att full likställdhet är avsedd mellan dem som är försäkrade enligt PSA och dem som åtnjuter förmåner enligt lagen. (Se prop. 1976/77:64 s. 132.)

12. En utbetalning med stöd av regleringen i ersättningslagen bör därför åtnjuta motsvarande skydd mot utmätning som gäller för en ersättning baserad på PSA enligt de förutsättningar som anges i 15 kap. 10 § försäkringsavtalslagen.

Bedömningen i detta fall

13. Den ersättning enligt ersättningslagen som har betalats ut till A.H. ska jämföras med utbetalda medel för personskada från en kollektivavtalsgrundad försäkring. Medlen är skyddade från utmätning om förutsättningarna enligt 15 kap. 10 § försäkringsavtalslagen är uppfyllda. I frågan om medlen hållits avskilda gör HD samma bedömning som hovrätten. Vid tidpunkten för Kronofogdemyndighetens beslut om utmätning förelåg alltså hinder mot utmätning.

14. HD avslår därför överklagandet.

HD:S AVGÖRANDE

HD avslår överklagandet.

Sökord: Utmätning; Kollektivavtalsgrundad försäkring; Personskada;
Utmätningsförbud
